

SOCJALISTYCZNY TRANSNACJONALIZM A WSCHODNIENIEMIECKIE POLE WYDAWNICZE (1956–1989)

Wymuszony proces integracji europejskich państw socjalistycznych po drugiej wojnie światowej postrzegany jest zazwyczaj jako historia politycznych nieporozumień i realnych społecznych porażek. Od czasów wczesnego modernizmu i awangardy socjalizm był jednak również największym wspólnym doświadczeniem całej Europy wschodniej i środkowej. Efektem gęstniejącej od połowy lat 50. sieci kontaktów między wydziałami kultury partii socjalistycznych, ministerstwami kultury poszczególnych krajów, związkami pisarzy, wydawnictwami czy czasopismami literackimi była niespotykana wcześniej transnarodowa cyrkulacja literatury.

Międzynarodowe gremia literatów, tłumaczy, pośredników literackich, redaktorów wydawniczych regularnie obradowały w Moskwie, Berlinie, Warszawie, Pradze, Budapeszcie czy Sofii. Najważniejszym celem tego typu spotkań była ideologiczna kontrola nad całością socjalistycznego rynku książki. Efektem ubocznym była jednak wymiana doświadczeń, gromadzenie wiedzy na temat systemów cenzury, transnarodowy proces negocjacji kanonu literatury socjalistycznej oraz wspólne projekty edytorskie. Jednym słowem: polityczna utopia socjalistycznej wspólnoty wytworzyła całkiem realną wspólną przestrzeń literacką, wspólne pole wydawnicze. Jego historiograficzny i teoretyczny opis jest przedmiotem projektu.

Podstawą badań są dokumenty zgromadzone w niemieckich archiwach. Są dwa powody tej decyzji. Po pierwsze, NRD była po drugiej wojnie światowej krajem zindustrializowanym, z doskonale wyprofilowanym rynkiem wydawniczym. W ramach proklamowanego zbliżenia socjalistycznych kultur i literatur narodowych NRD odgrywała, obok Związku Radzieckiego, rolę koordynatora. Po drugie, wschodniemieckie archiwa pozwalają na rekonstrukcję współpracy i komunikacji między niemal wszystkimi aktorami wschodnioeuropejskiego pola wydawniczego. Stan ich zachowania i skatalogowania jest znacznie lepszy niż w pozostałych krajach byłego „bloku wschodniego”. Mogą przez to służyć jako laboratorium dla badań nad procesami cyrkulacji literatury w obszarze europejskich państw socjalistycznych.

Efektem projektu będzie historiograficzny opis wspólnej, transnarodowej przestrzeni literackiej i wydawniczej krajów socjalistycznych oraz roli, jaką ogrywała w niej NRD. Przedmiotem zainteresowania będzie działalność konkretnych stowarzyszeń i gremiów, organizacja konferencji, rola międzynarodowych organizacji literackich i międzynarodowych targów książki, a także konkretne wspólne projekty edytorskie. Dane archiwalne będą również punktem wyjścia do refleksji metodologicznej: Jak funkcjonowało wschodnioeuropejskie pole wydawnicze? Czy jego sieciowy charakter skutkowało instytucjonalną unifikacją, tzw. izomorfizmem? Jak w praktyce realizowano koncepcje „nowej wspólnoty literatur socjalistycznych”?

Rezultatem projektu będą artykuły publikowane w uznanych czasopismach o zasięgu międzynarodowym.